

KRIZSANÓTYZ JÁNOS

Kiskunfélegyháza első, templomépítő plébánosa, tanítója

összeállította: Szász András

Kiskunfélegyházi Füzetek 2008

Helytörténeti munkát, monográfiát, életrajzot írni, szerkeszteni mindig hálátlan feladat, mesterség. A szakma alig méltányolja a bele fektetett munkát, igyekezetet, mivel az ilyen kiadvány bizonyos mértékben mindig az elődök szorgos munkájára épül, tehát eredetisége könnyen megkérdőjelezhető. Ráadásul a rosszmájú kritikus addig tallóz benne, míg fel nem fedez tíz-tizenkét hiányzó adatot, pontatlanságot, melyek alapján siet leszögezni: hogy a mű - legyen kiadvány vagy könyv - tagadhatatlan érdemei ellenére nem segíti elő az átlagműveltségű olvasó tájékozódását.

A támadásokat előre látó szerzőnek a védekezésre egyetlen esélye marad: a töredelmes vallomás.

Igen! Ez a könyv plébániák historia domusa, irattárakban évszázadok óta porosodó dokumentumok, a régi dolgok, történések iránt érdeklődő vagy tudományukban kiváló szakemberek eredményeit vette át. Például nagy segítséget jelentett megírásában dr. Botka János 2000-ben kiadott, Kunok - jászok katonáskodása és ünnepi bandériumai a betelepüléstől a kiegyezés koráig című remek könyve, melyből - a szerző jóváhagyó beleegyezésével - számos információt és fotót vettem át. Ugyanilyen hálával szólhatok Bánkiné dr. Molnár Erzsébet: Kiskunfélegyháza újratelepítőinek 1744. évi lajstroma című tanulmányáról, a több szerző tollából származó Kiskunfélegyháza 1999-ben publikált helyismereti könyvéről, valamint annak elődjéről, az Olvasókönyv Kiskunfélegyháza történetéhez című vaskos kötetéről, továbbá Sztríha Kálmán 1937-ben megjelent Kiskundorozsma története és Pálóczi Horváth András 1989-ben kiadott Besenyők, kunok, jászok című művéről.

Több hónapos gyűjtőmunkám során számos plébániát és irattárat felkerestem, számtalan dokumentumot elolvastam eredetiben vagy fordításban, jegyzeteltem, fotóztam szorgalmasan. Minél tovább kutakodtam, annál inkább tudatosult bennem e hiánypótló könyv kiadásának fontossága. Egyrészt: jártamban-keltemben megdöbbenve tapasztaltam, mennyire tájékozatlanok vagy inkább: tudatlanok az egyes települések lakói szűkebb pátriájuk múltját, történelmét illetően. Másfelől arra is rájöttem, hogy több, egyaránt jelentős kornak, szakterületnek senki sem lehet egyformán felkészült mestere. Néha szükség van olyan magamfajta „laikusra” a szakmán kívül állóra, aki épp elfogulatlansága okán képes megfelelően áttekinteni egy-egy témát.

Legyen ez a kiadvány Ariadné-fonál azok számára, akik Kiskunfélegyháza, illetve a kunok és jászok múltjában el akarnak igazodni. S ha valaki megtalálja benne a választ, magyarázatot kérdéseire, ráadásul elolvasása sem okoz számára tantaloszi kínokat, már megérte a fáradságot.

A szerző

Ennek a szobornak a helyén állt 1743-ban Félegyháza első (fa)temploma.

ITT ÁLLOTT 1743 - BAN
FÉLEGYHÁZA ÚJRALEPÍTŐINÉK
FATEMPLOMA
E SZENT HELY EHLÉKÉT ŐRIZTE
AZ 1789 - IK ÉVTŐL
NEPOMUKI SZENT JÁNOS
SZOBRA
AZ EHLÉKHŰVET HELYREÁLLÍTTATA
1984 - BEN
KISKUNFÉLEGYHÁZA VÁROS
ÖNKORMÁNYZATA

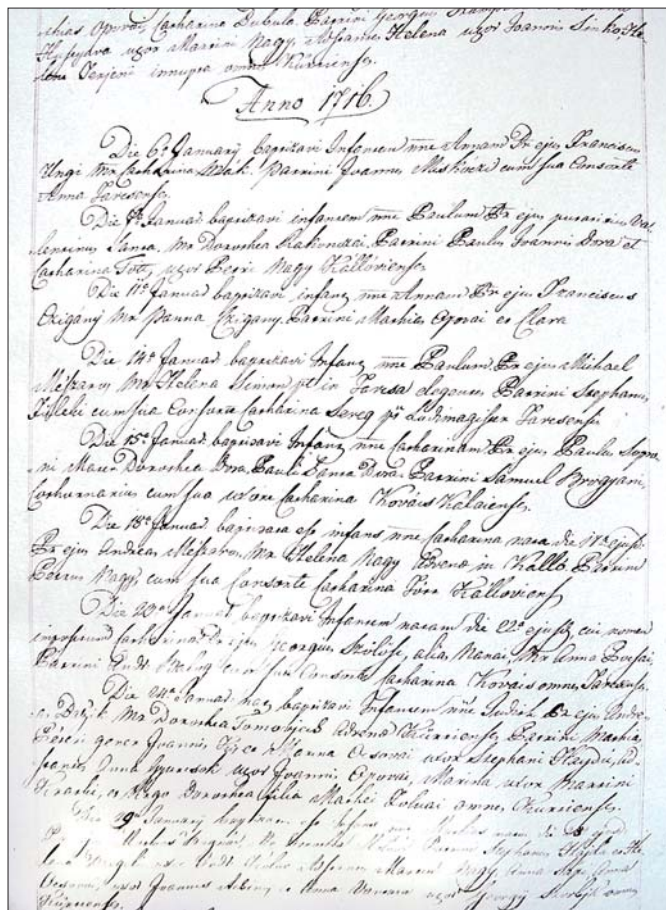
KRIZSANÓTYY JÁNOS ÉLETE

Minden település, így Kiskunfélegyháza történetéhez is számos legenda fűződik. Az egyik ilyen szóbeszéd szerint: a várost hajdan újranépesítő telepesek egy részét a (Kiskun) Dorozsma melletti Üllésről (egyres források szerint: Ülés, illetve Ellés) érkező kiskunok alkották. Az üllésiek ökrös szekereken magukkal hozták szétszedett fatemplomukat, és papjukat Krizsanótyy (máshol Krizsanóczy, illetve Krizsanóczy) Jánost is. Mivel a lelkek pásztorának nem nagyon akaródzott követni nyáját, az üllésiek egyszerűen odakötözték az egyik szekérhez, nehogy útközben megszökjön. Félegyházán aztán templom gyanánt előbb jókora sátrat vertek fel a mai Szent János téren, abban adtak hálát az Úrnak szerencsés megérkezésükért, egyben kérték segítő kegyelmét további boldogulásukhoz. Az első szentmisét – a sorsával időközben már megbékélt – Krizsanótyy János celebrálta, aki aztán a fatemplom felállításából is derekasan kivette részét.

Az Üllésről hozott Isten háza kezdetűl kicsinek bizonyult a Nógrádból, illetve a Jászság és a Nagykunság különböző vidékeiről érkezett telepesek befogadására, ezért Krizsanótyy atya kezdeményezte elöljáróinál egy új, a kor követelményeinek, illetve a várható népességszámnak megfelelő kötemplom építését. Ő volt az, aki 1749-ben lerakta a Sárlos Boldogasszony, közismertebb nevén: Ótemplom alapjait, melynek felavatását azonban már nem érthette meg, mivel időközben megbetegedett és 1750-ben a félegyházi plébániát elcserélte szülőfaluja, a Nógrád megyei Kálló parókiájával, ahol 1751. január 9-én tüdőbajban (tuberkulózis) meg is halt.

Eddig a történet, amely ugyan nem teljesen alaptalan, de az időközben végzett kutatások tükrében, ma már sok tekintetben úgymond: „túlhaladott”.

Krizsanótyy János lelkészről kevés adat maradt fent. Születése éveként a kutatók egybehangzóan az 1716-os esztendő említik, ám a hónap és a nap megjelölése sehol sem szerepel. Még a Nógrád megyei Kálló római katolikus plébániájának anyakönyvében sem! Pedig a források egybehangzóan állítják: ott látta meg a napvilágot a hajdani plébános, feltehetően egyszerű parasztembe-

Az egyházi anyakönyvben nem szerepel Krizsanótyy János neve.

rek gyermekeként. A gondosan formált, kalligrafikus betűkkel írott anyakönyvnek egyetlen oldala sem hiányzik. (Krizsán nevű bejegyzetből több is akad benne, de Krizsanótyy egy se.) Iskoláira, végzettségére vonatkozó utalásokról sem tudni. Ami biztos: lelkészi pályáját Nógrádverőcén (ma Verőce, Pest megye) kezdte 1740-ben. A következő év májusában már Dorozsmán szolgált káplánként, onnan került át a szomszédos Üllés pusztára, ahonnan aztán 1743 júliusának első napjaiban, híveivel és a templommal együtt – állítólag – áttelepült Félegyházára. Ez utóbbi feltevés idővel megdőlt. Félegyháza 1743-tól vezetett templomszámadásából kiderült ugyanis, hogy a mai Szent János téren valóban állt egy fatemplom, ám annak anyagát már helyben,

Az üllési katolikusok ma ebben a templomban dicsérik az Urat.

az az Félegyházán vásárolta Krizsanótzty plébános. Következésképp: azt nem Üllésről hozták magukkal a hívek. Már csak azért sem történhetett így, mivel az üllésiek nem is Félegyházát, hanem Majsát választották új lakóhelyükkül. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeum 1981-es évkönyvében Bánkiné dr. Molnár Erzsébet (levéltáros, később a Kiskun Múzeum igazgatója) az esemény kapcsán a következőket írta: „Az első pap és vele együtt a fatemplom üllési származását nem csak a fentebb idézett számadások cáfolják, hanem a félegyházi római katolikus historia domus is, melyben alig egy lappal az átköltözési történet leírása után ez olvasható: «Félegyháza első lelki pásztorát, Krizsanótzty Jánost kánonilag ide helyezték.» Mármint Félegyházára.” Vagyis: felsőbb utasításnak, parancsnak engedelmességet, s nem pedig nyáját követte, mint azt korábban tudni vélték. Bárhog is történt az érkezése, hét évig Krizsanótzty János volt az újratelepített Félegyháza első plé-

bánosa, egyben tanítója is. Ez olyan szilárd tény, amely előtt valamennyi kutató kénytelen fejet hajtani.

A 18. század a történelem szempontjából rendkívül mozgalmas, ám meglehetősen zavaros és ellentmondásos időszaka volt a Duna-Tisza közének. Legalábbis a korabeli események dokumentálását illetően. Ennek tulajdonítható, hogy egyébként neves történészek, helytörténészek gyakran egymásnak ellentmondó adatokat közöltek, közölnek. Például Mezősi Károly a (Kiskun) Dorozsma melletti Üllést (feltehetően a félegyházi historia domus alapján) munkáiban következetesen Ellésként említi. *(A kutatók szerint Üllés neve az Achilles /Akhilleusz/ névből származik. Péleusz és Thetisz istennő fia a trójai háború legvitézebb harcosa volt. Mivel anyja tudta, hogy halandót szült, csecsemő fiát bekente ambrozíával és a tűz fölé tartotta, így akarta sebezhetetlenné tenni. A mítosznak létezik egy másik változata is, melyben Thetisz két sarkánál tartva az alvilági folyó, a Sztüx vizébe mártotta fiát. Ettől Akhilleusz egész teste sebezhetetlenné vált, kivéve két sarkát, ahol nem érte a csodatevő víz. Később épp ez okozta vesztét.)* Hogy mi köze lehetett a délföldi településnek a görög mitológia egyik fontos alakjához, nem sikerült kideríteni, de talán nincs is különösebb jelentősége.

Üllés, ősi kun szállásként eredetileg a Majossa család birtoka volt. A többi délföldi településhez hasonlóan 1526-ban elpusztult. Újratelepítése a 18. század elején két szempontból vált fontossá. Egyrészt itt haladt volna át a Pestet Halason át Szegeddel összekötő katonai útvonal, másfelől így akarták erősíteni a szomszédos Dorozsmát a rivalizáló Szegeddel szemben. A katonai út tervét a rossz talajviszonyok miatt később elvetették, viszont Üllés újratelepítése valóban elkezdődött. A telepések egy része Dorozsmáról, többségük Jászfényszaruból, Jászapátiból, valamint a Mátra vidékéről érkezett.

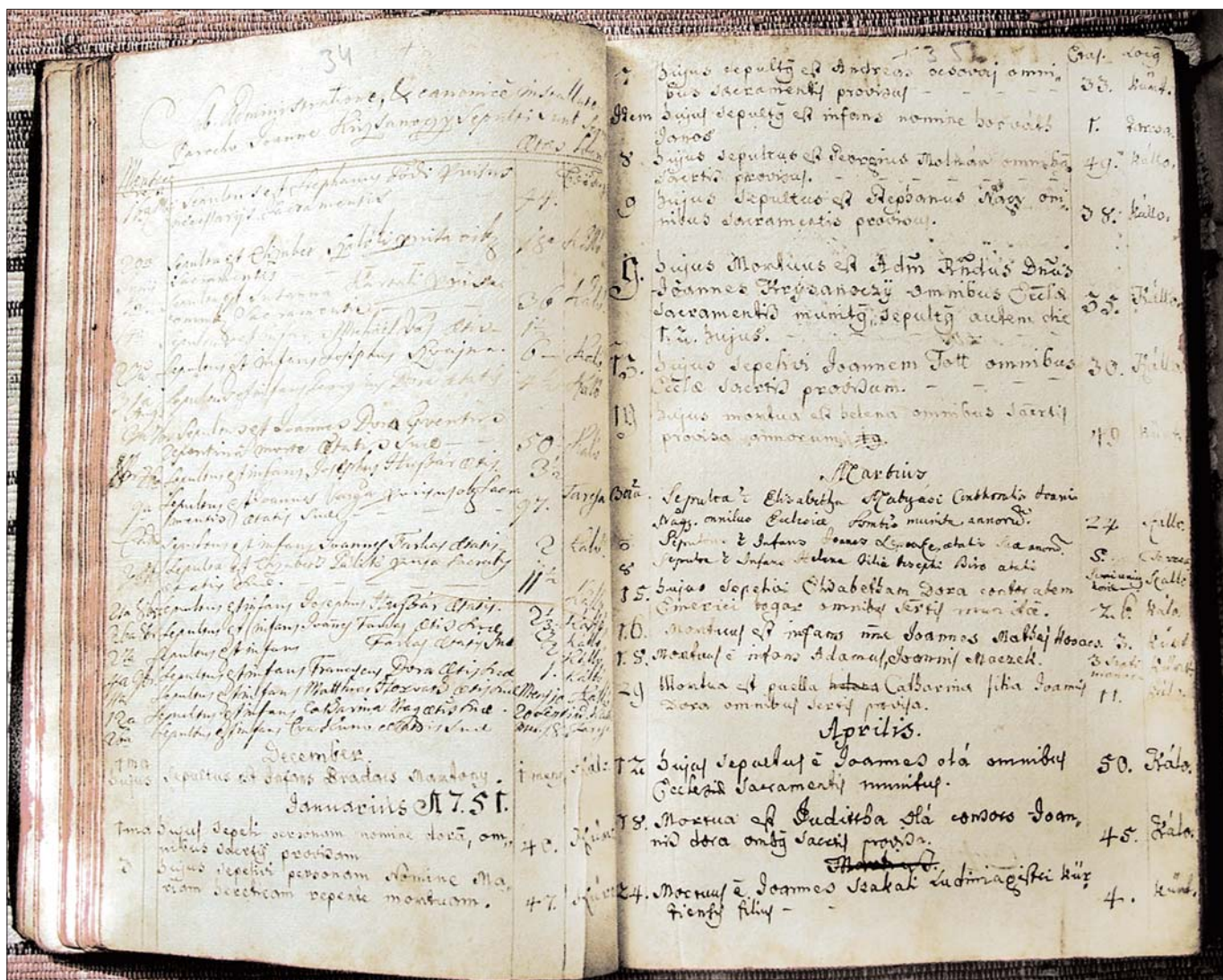
Ám nem sokáig maradtak. A növekvő adóterhek és Szeged folyamatos „zaklatása” miatt a lakosság Horváth András vezetésével 1736. április 28-án elhagyta Üllést. Feltehetően Dorozsmára, valamint a közelebbi-távolabbi környező településekre költöztek. Tették ezt annak ellenére, hogy az új adminisztrátor és főkapitány, Podhradszky György kihirdette: „az üllésiek – mintegy kiengesztelésül – megkapják Kígyós, Mérges és Ágas-egyháza pusztákat”.

Az egyházi történések kutatói számára az egyik legmegbízhatóbb forrást a templomok historia domusa (a ház története) jelenti. Ezeket az utókor számára készített, naplószerű, az egyházközség életét, jelentős eseményeit bemutató, újabban már fényképekkel is illusztrált füzeteket többnyire a plébánosok vezették, vezetik. Számos településen, a krónikás alaposságával vezetett historia domus több száz évre visszamenőleg nyomon követi az adott templomhoz tartozó egyházközség fontosabb történéseit.

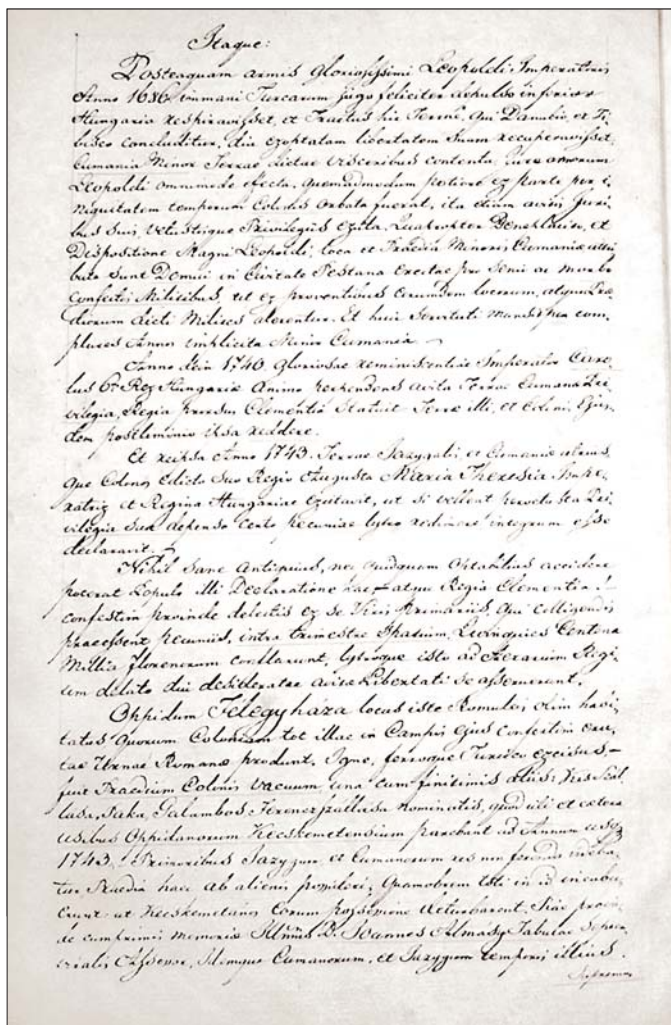
A félegyházi historia domust meglehetősen későn, 1838-ben kezdte el vezetni Müller Mihály plébános. Igyekezett bepótolni a mulasztást, bár mint beismerte:

„akkorra elődei feljegyzéseinek egy része elkallódott”. Mindenesetre a kállói egyházközség történetében szerepel egy érdekes latin nyelvű bejegyzés, amely nyilvánvalóan Bánkiné dr. Molnár Erzsébet feltevését igazolja. Íme a bejegyzés: „Joanes Krizsanótyz sacerdos ut coinare licet eotum absque praebenda, dum populus in praedium Félegyháza undique concurisset, isthic iis se adjuvens aliquo tempore sub tentorio celebrabat...” Magyarra fordítva: Krizsanótyz János pap, mialatt a nép Félegyháza pusztára mindenholnan összegyűlt, hozzájuk csatlakozva bizonyos ideig sátor alatt celebrált...

Krizsanótyz János tehát 1743. július 2-án már Félegyházán tartózkodott. Arra, hogy miért nem kezdte el

A kállói plébánia halotti anyakönyvét 1750. december 20-ig Krizsanótyz János vezette. 1751. január 9-én elhunytként már öt jegyezték be.

A félegyházi Ótemplom historia domusának 4. oldala.

a helyi historia domus vezetését, sehol nincs utalás. Mint ahogy megérkezésének körülményei sem egyértelműen tisztázottak. Egyes kutatók úgy vélik: 1743 nyarán az üllésieknek csak a fele indult el új hazát foglalni, a népesség másik fele helyben maradt. Mi több, a lakóhelyet változtatóknak csak a templom felét engedték elvinni, innen a Félegyháza név. (Dokumentumok igazolják, hogy Félegyháza neve a 13. századból származik.) Mások szerint: 1743-ban Üllés teljes lakossága elhagyta templom nélkül maradt lakóhelyét, és települt át Félegyházára. Megint mások azt állítják: Krizsanótzty egyedül érkezett új telephelyére, mivel az üllésiek Félegyháza helyett Majsát választották új lakóhelyükül.

Egy 1738. július 20-án keltezett és a második világháborúig a majsai irattárban őrzött oltalomlevél sze-

rint „a lakosok újból elköltöztek Üllésről”. Ez a német nyelvű Salva Guardia (oltalomlevél), melyet III. Károly császár is ellátott kézjeggyével, arra ösztönözte a lakosokat, hogy még abban az évben újból benépesítsék elhagyott otthonaikat: „Mintha a sors üldözné azonban eleinket, még ebben az évben pestisjárvány pusztít, majd aszályos, szűk esztendők következnek. A jászkun előjárók a Széchenyi Alapítvány megbízásából még egy utolsó kísérletet tesznek a helység megerősítésére, 1741-ben újabb, főleg palóc telepeseket irányítanak Üllésre, velük pap is érkezik, Krizsanótzty János nógrádverőcei káplán személyében. Ennek ellenére az üllésiek csak az alkalomra várnak, hogy szálláshelyüket jobbra cseréljék.”

Közben Majsá benépesítése is napirendre került. Félegyházához hasonlóan; valószínűleg Majsán is élt már gyér számú állandó lakosság, a hivatalos betelepítés előtt is, hiszen Péter Szabó László dorozsmai plébános azzal az indokkal kért és kapott segítséget Krizsanótzty János káplán személyében 1741-ben, hogy Dorozsma és Üllés mellett Majsá lakosainak lelki gondozását is ő végzi.

Egy másik forrásban a következő áll: „a Podhradszky György jászkun főkapitányt követő Almási János a puszták benépesítését szorgalmazta, s körlevelet küldött a jászkun községekbe és a Mátra-vidéki palócokhoz, hogy a szokott föltételekkel, új telepeseként induljanak Félegyházára. A körlevelet megkapták Üllésen is, ahol az 1741-es jövevények és a régebbi telepesek egyaránt a helyváltoztatás gondolatával foglalkoztak. A körlevél kiadásának évében, 1743-ban az üllési közösség is feloszlott, a palóc elemekből álló, két éve odaérkezett csoport papjuk, Krizsanótzty János vezetésével Félegyházára, a másik, népesebb és már régebben ott tartózkodó lakosság gróf Nesselrode bécsi kamarai ispán (ő kezelte a Széchenyi Alapítvány földesúri jövedelmeit) beleegyezésével és pártfogásával Majsára költözött.”

„Hogy a Majsára költözők alkották a többséget egyebek mellett az is bizonyítja, hogy a korábbi hivatalos okmányok:anyakönyvek, oltalomlevél, számadások is Majsára kerültek, de a még Üllésen megválasztott főbíró, Kertész György is oda költözött.” – írta Sztrihá Károly, 1937-ben kiadott, Dorozsmáról szóló helytörténeti

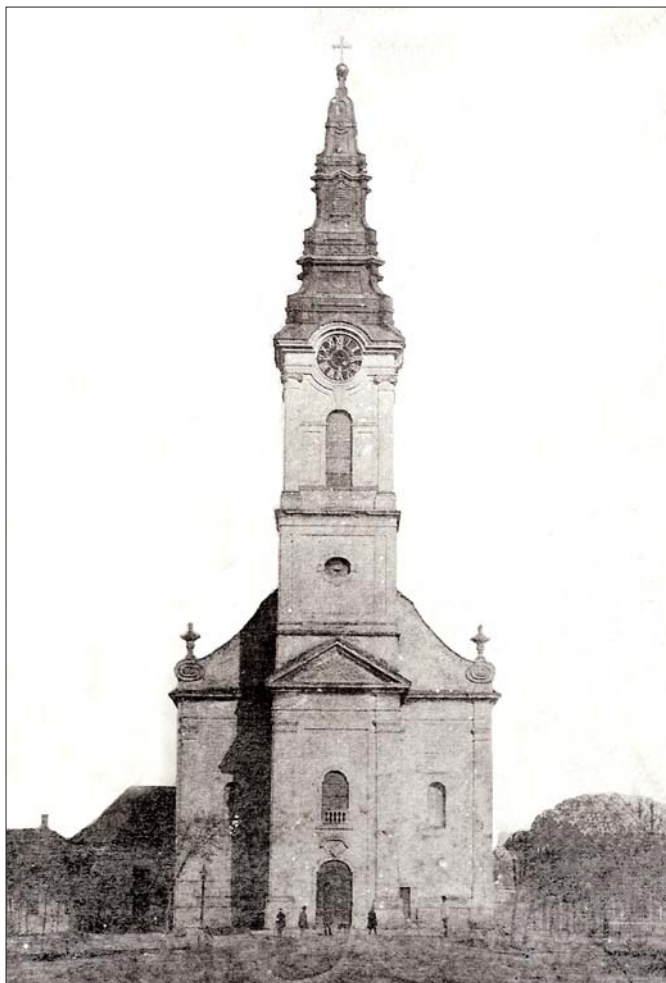
kiadványában. Hozzátette: „az egykori anyakönyvek tanúsága szerint a sorsdöntő helyváltoztatás 1743 nyarán ment végbe. (A Kereszteltek Anyakönyvében az utolsó üllési születés bejegyzése 1743. június 9-én, az első majsai születési bejegyzés július 1-jén keletkezett.) A teljes átköltözés 1744-re fejeződött be és igen alapos lehetett, mert egy 1747-ben kiadott régi térképen Üllésen templomromok vannak feltüntetve.” Ez viszont azt igazolja, hogy Üllésen nem is fa-, hanem kőtemplom állt, és a Majsára induló telepések azt bontották el, hogy új lakóhelyükön majd újraépítsék.

Egy dolog tehát bizonyítást nyert: ha az üllésiek és fatemplomuk nem is, Krizsanótzty János római katolikus lelkipásztor 1743 július első napján megérkezett Félegyházára. Mindössze huszonhét éves volt!

Gyalog jött? Szekéren? Esetleg lóháton? Dokumentumok híján ma már nehéz lenne kideríteni, de történetünk szempontjából nincs is különösebb jelentősége. Bárhogy is érkezett, gyorsan feltalálta magát, mint azt bizonyítja a sátor, melyben első szentmiséjét celebrálta.

A hajdani sátor és a későbbi fatemplom helyén ma Nepomuki Szent János szobra áll, melynek talapzatán emléktábla hirdeti: **„Itt állt 1743-ban Félegyháza újratelepítőinek fatemploma. E szent hely emlékét őrizte az 1799-ik évtől Nepomuki Szent János szobra. Az emlékművet helyreállíttatta 1994-ben Kiskunfélegyháza Város Önkormányzata.”**

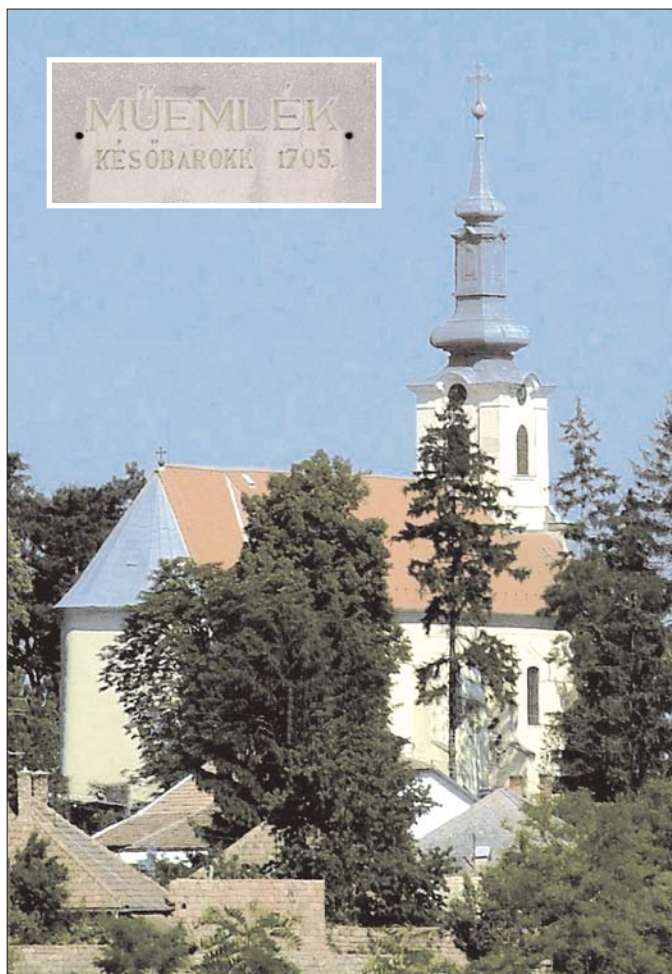
(A szobor felállítását Sándor András plébános kezdeményezte. „Rajzolatát” és tervezett költségvetését 1798-ban mutatta be a tanácsnak. A homokkő alkotáshoz, melyet Mayer János kőfaragó és Ritter János képmetsző műhelyében készítettek, eredetileg két mellékfigura is tartozott, ám utóbbiak a 1890-es végére eltűntek. A folyók, hidak, hajósok, vízimolnárok és halászok védőszentjének szobrát 1950-ben ledöntötték, egy traktor után kötötték és végigvonszolták néhány utcán, végül sorsára hagyták. A súlyosan sérült alkotás egy udvar rejtekében vészelte át a kommunista időket, helyreállítására csak a rendszerváltás után kerülhetett sor, a Bozói Testvérek Kft. műhelyében. Az új szoborépítmény tervét Markolt László, Félegyháza akkori főépítész készítette. A felújított szobor tájolása némiképp eltér az eredetietől. Míg az keletnek nézett, a jelenlegi építmény főalakja arccal északi irányba, a városháza felé fordul.)

A Sarlós Boldogasszony templom egy 1880-ban készült fényképen.

Az egyetlen létező festmény alapján Krizsanótzty János szikár, inkább sovány fiatalember volt, ám szívós, munkabíró és alapos. A bevételekről, kiadásairól pontos számadást vezetett, ami ma jelentős támpontot jelent a hajdani történések megismeréséhez. Például kimutatásaiából megtudjuk, hogy a „közönséges ajtatos adakozásbuly midőn az Első misét Sátor alatt halgatot a nép bé vettem ... ft. 40” Vagyis a sátorban tartott első szentmise perselybevétele negyven forint volt.

Szükség is volt a pénzre, mivel már akkoriban is mindenért fizetni kellett: „a szentelt víznek való vas fazéktól”, a fehér miseruhára való csipkén és az oltárkövön át a sátor díszítésére felhasznált fenyőgallyakig bezárólag. A végén kölcsönt volt kénytelen felvenni, hogy megvásárolhassa a templom építéséhez szükséges gerendákat, léceket, ajtót, ablakot, szöget, kelyhet, miseköny-

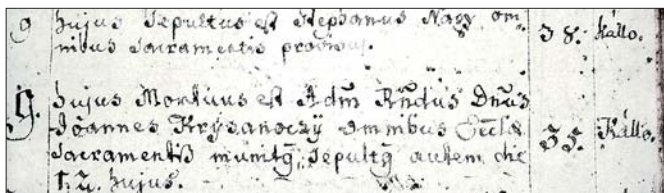
A kállói katolikus templom, itt keresztelték Krizsanóty Jánost.

vet, s hogy ki tudja fizetni a templomot felépítő molnárokat. Merthogy akkortájt a molnárok kiváló ácsok is voltak, akik maguk készítették malmaikat. Feltehetően a kezdeti mostoha körülmények is közrejátszottak abban, hogy rendkívül fiatalon megkapta a tüdőbajt, amely aztán néhány év alatt el is vitte.

A félegyházi kőtemplom építésére 1744-ben kezdődött el a gyűjtés. Mivel a telepesek adományából befolyt összeg kevésnek bizonyult, Krizsanóty János felutazott Vádra, hogy személyesen eszközölje ki a püspök jóváhagyását és nyerje meg segítő közreműködését a tervezett kőtemplom építéséhez. A hosszú, fárasztó út végül eredményes volt. A templomépítési szándék híre eljutott a bécsi udvarig, s maga Mária Terézia királynő 500 rajnai forinttal támogatta a kezdeményezést. A már súlyosan beteg Krizsanóty János visszatért Félegyházá-

ra és helyben folytatta a gyűjtést. Öt év alatt sikerült előteremtenie az építkezéshez szükséges pénzt és 1749-ben ünnepélyes keretek között lerakták a majdani templom alapjait.

Időközben Krizsanóty János egészségi állapota anynyira megromlott, hogy hamarosan kérte a püspököt: engedélyezze számára, hogy elcserélje a félegyházi plébániát szülőfaluja, a Nógrád megyei Kálló plébániájával. Kérelmét jóváhagyták, és 1750-ben az alig harmincnégy éves Krizsanóty János elbúcsúzott félegyházi nyájától, hogy útrakeljen az élete első, egyben utolsó állomását jelentő Kállóra, ahol 1750 decemberének végéig még vezette az egyházi anyakönyvet. (Hátározott, szálkásbetűs írását ma is őrzi a plébánia dokumentuma.) A következő év januárjában azonban már képtelen volt felkelni ágyából, és 1751. január 9-én visszaadta lelkét Teremtőjének. Harmincöt éves sem volt.

Krizsanóty János halálának bejegyzése a kállói anyakönyvben.

Kálló a mai Nógrád megye legdélibb települése, Váctól ötven kilométerre keletre. A középkori eredetű falu kezdetől a váci püspökség birtokához tartozott. Legalábbis erről tanúskodik IV. Béla 1246-ban kelt oklevele. Míg békeidőben a püspökség jelentette Kálló számára a Váchoz való kötődést, a török hódoltság alatt a najihé volt kapocs. Még két török urának, Khalilnak, és az öt követő Juszufnak is fennmaradt a neve.

A falu központjában emelkedő dombra épült templom építésének pontos dátuma nem ismert. Egy, a főhomlokzatán elhelyezett táblán a következő szöveg olvasható: „Müemlék / későbarokk / 1705”. Feltehetően ekkor nyerte el mai külsejét. Egyes kutatók szerint ugyanis legalább kétszáz évvel előbb épülhetett. Korábbi létezését egy másik, 1697-ből származó dokumentum is igazolja, amely már akkor jól felszerelt templomként említi. Az 1702. évi canonica visitatio szerint hajója nyolc láb széles, tizenhat láb hosszú, szentélye ugyancsak nyolc láb hosszú volt. Feltehetően ere-

detileg boltíves mennyezetét 1715-ben kazettás famennyezet takarta. Főoltára 1774-ben készült. A Saul (a későbbi Szent Pál apostol) megtérését ábrázoló főoltárképet, melyet Johann Martin Schmidt festett, Migazzi Kristóf váci püspök ajándékozta a templomnak.

A kegyhely egyhajós, dél-észak tájolású, kissé előreugró középtoronnyal. Főhomlokzatát koronázó és övpárkány, íves oromfalak és faltükrök díszítik, a toronysisak alatt órapárkány látható. Főbejárata egyenes záródású. A hajónál keskenyebb szentélyéhez két oldalról sekrestye csatlakozik. A háromboltszakaszos templomhajót csehsüveg boltozat fedi. Karzatát két toszkán fejezetű oszlop tartja, a diadalív kosáríves kialakítású, szó-

A kállói katolikus templom hajója és szentélye. Szent Pál megtérését ábrázoló főoltárképét Johann Martin Schmidt festette 1774-ben.

A kállói római katolikus templom egyik mennyezetfreskója.

széke klasszicista. A templom régi keresztjét évekkel ezelőtt helikopterrel leemelték a torony tetejéről és a plébánia udvarán állították fel. Helyére új feszület került, amely ránézésre ugyanolyan, mint a régi.

A plébániaépületet kormánytámogatással a 2000-2001-es millenniumi évben újítták fel. Az épület falán fekete márványtábla hirdeti: „1710. január 20-án itt szállt meg a hadai élén Romhány felé tartó II. Rákóczi Ferenc”.

A kállói historia domus viszonylag jó állapotban ma is megvan a helyi plébánián. Az 1680-as évektől vezetett ház történetéből egyetlen oldal sem hiányzik. Valami miatt azonban 1748-ban megszakadt az egyházközség eseményeinek dokumentálása, és csak nyolc

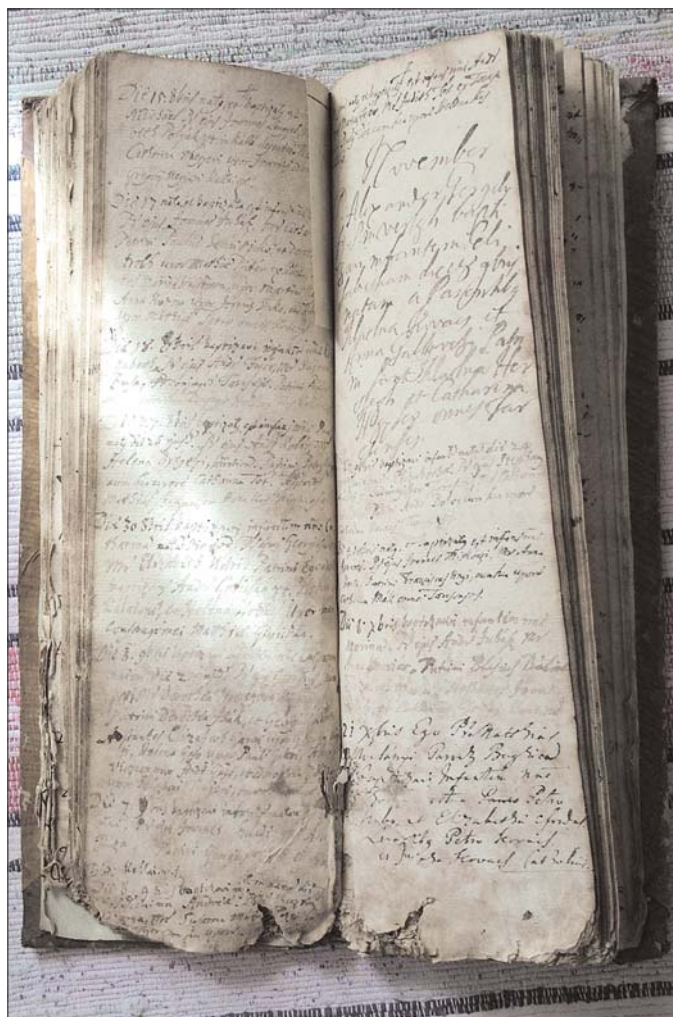

A kállói római katolikus templom címerekkel, zászlókkal ékesített karzatát két fehérre festett, toszkán fejezetű oszlop tartja.

esztendő múlva, 1756-ban folytatódik. Arra vonatkozóan, hogy az említett két időpont között miért maradtak el a bejegyzések, nincs semmilyen utalás vagy magyarázat.

Krizsanóty Jánosról egyetlen megkérdezett kállói sem hallott. Így azzal sem voltak tisztában, hogy falujukban született. Arról, hogy ő volt Kiskunfélegyháza első, templomépítő plébánosa, egyben tanítója, végképp nem tudott senki – sajnos Félegyházán is csak kevesen.

A fiatal papot sem életében, sem halála után nem övezte hírnév. Feltehetően nem is vágyott rá. Emlékére nem állítottak szobrot, arcvonásait is mindössze egyetlen festmény őrzi. Ő csak járta az országot, tanított, keresztelt, esketett és temetett Jézus tanítása szerint: Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében.

A kállói plébánia legrégebb dokumentuma 1668-ból származik.

A kállói templom főhomlokzata (lent), a régi toronykereszt (fent).

Domonkos püspök 1000 karácsonyán Esztergomban királlyá koronázza Istvánt.

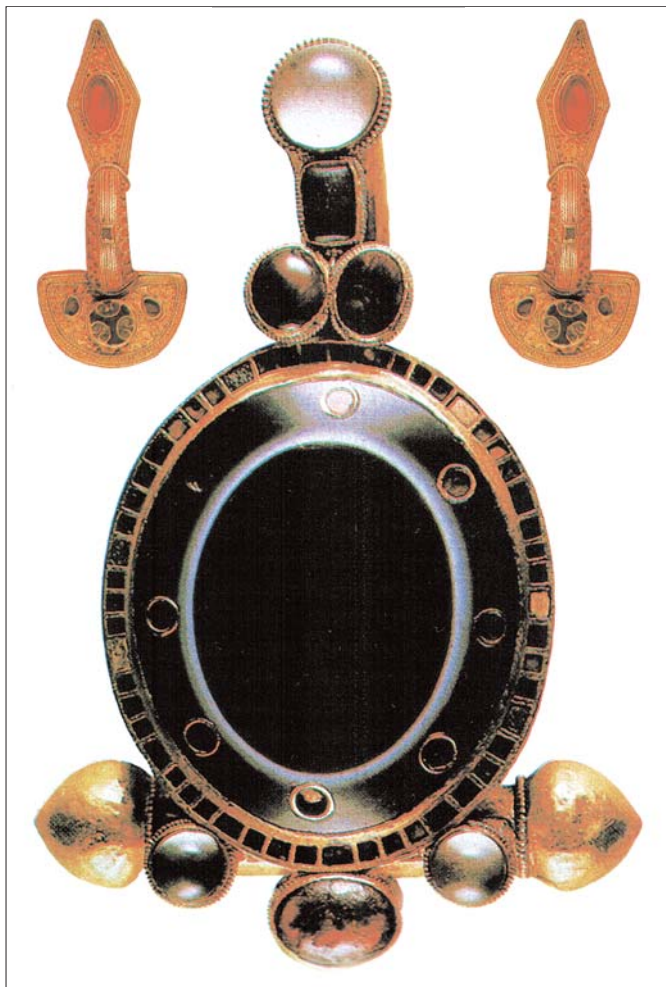

A felvétel 2005 augusztusában, a kiskunfélegyházi Szent István templomban, a csongrádi diákszínjászók előadásán készült.

MAGYAROK, KUNOK, JÁSZOK

A népvándorlás Európa történelmében az ókor utolsó évszázadaitól a középkor 10. századáig tartó időszakot öleli fel, amikor egymást érték a keletről a térségbe áramló népek, hogy legyőzzék a már korábban idevándoroltakat és elvegyüljenek velük. A szarmata-jazig törzsek az 1. században jelentek meg a Kárpát-medencében. Később a gótok nyugtalanították a térséget. A gótok szabad földművesek voltak, országuk a Dnyesztertől az Erdélyi-szigethegységig (Nyugati-Kárpátok) terjedt. Egy részük a római térítők hatására áttért a keresztény hitre. A gótokat a hunok üldözték el. A gót király, Athanarik eleinte megpróbálta feltartóztatni a hun sereget. Próbálkozásai azonban nem jártak sikerrel. Kr. u. 376-ban a Dnyeszter mellett a gótok hatalmas vereséget szenvedtek a hunoktól. Ezzel sorsuk megpecsételődött. Államuk hamarosan összeomlott, az életben maradt gótok részben Itáliába, részben Hispániába menekültek. Az 5-6. század a hunokkal szövetséges gepidák időszaka volt. Ők is gyakran zaklatták a környező országok népeit, mígnem Kr. u. 551-ben Iustinianus császár vissza nem szorította őket a Duna északi oldalára. A gepidákat a longobárdokkal szövetséges avarok űzték el. A népvándorlás második jelentős hullámát jelentő avarok átmenetileg az egész Kárpát-medencét magukénak tudhatták. Eleinte támadták, később megpróbálták szövetségre lépni Bizánccal, ám mindannyiszor kudarcot vallottak. Idővel bolgár és szláv szövetségeseik ellenük fordultak (630), ezzel hatalmuk oly' mértékben meggyengült, hogy a Nagy Károly vezette frankok különösebb nehézség nélkül legyőzték őket. A gótokhoz hasonlóan az avarok egy része szintén elmenekült, többségük viszont helyben maradt, átvészelte a frank uralmat, végül beolvadt a magyarságba.

MAGYAROK A bizánciakkal akkortájt szövetséges magyarok megjelenését a Kárpát-medencében a kutatók többsége 862-re valószínűsíti. (Néhány szakember szerint már jóval korábban, 830 táján megjelentek.) A frankok egyre gyakoribb belviszálya miatt jelenlétük 864-re szinte állandósult. Amikor a Kazár Birodalomból

Gepida aranyékszerek a Kr. u. V. századból. (reprodukció)

kiszakadt kabarokkal (nevük: lázadó) nyolc törzsre szaporodott magyar törzsszövetség a 9. század utolsó évtizedében elérte az elfoglalandó haza határvidékét, a Duna-Tisza közén jókora kavargás és meglehetősen rendezetlen viszonyok uralkodtak.

A magyarok eredetét az évszázadok során sokan és sokféleképpen magyarázták, s magyarázzák napjainkban is. Nyelvészek, régészek, antropológusok, történészek, néprajzkutatók különböző tényeket eltérő szemzőgekből elemezve, vizsgálva más-más eredményre jutottak, jutnak, s vélhetően ebben a kérdésben sohasem alakul ki egységes álláspont.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alföldy Jenő, Bakos István, Hámori Péter, Kiss Gy. Csaba: Haza a magasban, Magyar nemzetismeret I., Lakitelek 2002, Antológia Kiadó
- Bánkiné Molnár Erzsébet: Kiskunfélegyháza újratelepítőinek 1744. évi lajstroma, Szolnok 1981, Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv 1981. évi kötet, Damjanich János Múzeum
- Bánkiné Molnár Erzsébet, Fazekas István, Fekete János, Fekete Pál, Romsics Ignác, Urbán Miklósné, Zvara Pál és Iványosi-Szabó Tibor: Olvasókönyv Kiskunfélegyháza történetéhez, Kecskemét 1985
- Betűbokréta Magyar Olvasókönyv a katolikus népiskolák negyedik osztálya számára, Budapest 1942, Szent István Társulat
- Biró József: Erdély művészete, az 1941-es kötet hasonmás kiadása, Budapest 1989, Dovin Művészeti Kft.
- Botka János: Kunok-Jászok katonáskodása és ünnepi bandériumai a betelepüléstől a kiegyezés koráig, Lakitelek 2000, Antológia Kiadó
- Galgóczy Károly: A telepítés kérdése Magyarországon, Budapest 1880
- Grandpierre K. Endre: Magyarok titkos története, Budapest 1991, Titokfejtő Könyvkiadó
- Gyárfás István: A jász-kunok története I-IV., Kecskemét-Budapest 1870-1885
- Hegedűs Géza: Körösparti metropolis, Budapest 1999. Palatinus Könyvek Kft.
- Huszka József: A Szent László legenda székelyföldi falképeken, Budapest 1885, Archeológiai Értesítő
- Huszka József: A magyar turáni ornamentika története, Budapest 1996, Nyers Csaba magánkiadása
- Kiss József: A Pesti Invalidus Ház jász-kunok földesurasága 1731-1745, Budapest 1996, Akadémiai Kiadó
- Kiskunfélegyháza helyismereti könyve, Kiskunfélegyháza 1999, kiadta: a város önkormányzata
- Pálóczi Horváth András: Besenyők, kunok, jászok, Budapest 1989, Corvina Kiadó
- Rózsa György: Városok, várak, kastélyok - régi látképek, 1995
- Sáros András: A jászberényi ferences templom története, Jászberény 2004
- Sugár István: A török végvárrendszer ÉK-Magyarországon, Studia Agriensia 5, 1985
- Szerlemhegyi Tivadar: Kis-Kun Félegyháza város monographiája, Nagy-Kőrös 1882, Ottinger Ede
- Sztríha Kálmán: Kiskundorozsma története, 1937
- Urbán Miklósné: Nevezetes épületek, szobrok, emléktáblák, emlékművek Kiskunfélegyházán, Kiskunfélegyháza 2005, a Petőfi Sándor Városi Könyvtár kiadása

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	5
Krizsanótyy János élete.....	6
Magyarok, kunok, jászok.....	16
Újratelepítés és redemptio.....	24
Félegyháza újratelepítői.....	30
Az Ótemplom története.....	42
Felhasznált irodalom.....	55

